

ЕТНОЛОГИЯТА ВЪВ ВЕЛИКОТЪРНОВСКАТА АЛМА МАТЕР

Николай Колев

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

THE ETHNOLOGY IN VELIKO TURNOVO ALMA MATER

Nikolai Kolev

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

Abstract

The article is devoted to the development of ethnology in the University “St. Cyril and Methodius “. It follows the university tradition of working with students, the establishment and continuance of the speciality of Ethnology in the university.

Key words: *ethnology, curricula, students, bachelors, masters*

*Човек, дори и добре да живее, умира и друг се ражда.
Нека роденият по-късно, като гледа това, да си спомни за онзи,
който го е направил (Омуртаг).*

Великотърновската Алма матер е замислена като продължение на древната Търновска книжовна и художествена школа. На 15 септември 1963 г. на историческия хълм Света гора е открит Висш педагогически институт – В. Търново, с четири специалности – Българска филология, История, Руска филология и Изобразителни изкуства.

С указ № 586 на Държавния съвет на НРБ от 13.X.1971 г. Висшият педагогически институт се преобразува във Великотърновски университет „Кирил и Методий“.

Още в първите учебни планове на специалност История е включена дисциплината Етнография като наука за традиционната култура на българите. Тя се изучава в четвърти курс. За пръв преподавател е назначена н.с., к.и.н. Татяна Колева от Етнографския институт с музей при БАН. След нейното напускане по здравословни причини през есента на 1970 г. лекциите се поемат от избрания асистент по етнография Николай Колев, който сам води лекциите и упражненията по етнография.

В началото дисциплината Етнография се изучава от студентите историци (редовно и задочно обучение). С разширяването на специалностите дисциплината е заложена и при новите специалности в Историческия факултет (Археология, История и география, Балканистика). При студентите редовно обучение в програмата са заложени и семинарни упражнения, докато при задочниците има само лекции.

ЛЕКЦИОННИ КУРСОВЕ И УЧЕБНИЦИ ПО ЕТНОЛОГИЯ

Първата ми грижа като титуляр от 1970 г. беше да осигуря учебна литература за студентите. По това време липсваше не само учебна литература, но и цялостно проучване на българската народна култура. Христо Вакарелски беше написал своята „Етнография на България”, но по нечие устно изказване тя не бе отпечатана у нас. Както е известно, тя излиза първо на полски език през 1965 г., след това на немски език през 1969 г. и чак през 1974 г. е издадена на български език.

Затова аз се захех да подготвя първите два свитъка учебно помагало „Българска етнография” (учебно помагало ч. I, 1973 г. и ч. II, 1974 г.). През следващите години периодично аз разширявах, актуализирах, допълвах това помагало с нови материали, събрани лично от мене на терена, както и от регионалните сборници, издадени от БАН, и научните монографии, които се появиха. Така се получи учебникът ми „Българска етнография”, преиздаван многократно, който се ползваше не само от нашите студенти, но и от студенти от други вузове, където се изучаваше етнографията. Някои колеги не практикуваха да пишат учебници, за да идват студентите на лекциите.

При мен този проблем не съществуваше, аудиторията ми е била винаги пълна.

По-късно (уч. 1977–78), когато в учебния план на специалност История бе включена специализация по етнография, във връзка с новите лекционни курсове бяха издадени лекциите на акад. В. Хаджиниколов „Теоретико-методологически проблеми на етнографската наука” (В. Търново, 1979) и на проф. Стоян Генчев „Теренното етнографско изследване” (В. Търново, 1989).

Освен тези дисциплини специализантите посещаваха спец-курсове, водени от научни работници на Етнографския институт в гр. София: проф. Стоян Генчев „Теренно етнографско изследване”, проф. Мария Велева „Традиционно облекло на българите”, ст.н.с. Ганка Михайлова „Традиционна материална култура на българите”, проф. Рачко Попов „Култът към светците в живота на българите”, ст.н.с. Максим Младенов, заменен по-късно от ст.н.с. Христо Холиолчев „Българска диалектология”. Тези спецкурсове бяха следващата стъпка към обособяването на специалност „Етнология”. Тук искам да почетем паметта на част от тези колеги, които ни напуснаха и да благодаря на живите, които допринесоха дисциплината Етнография да се наложи във Великотърновската Алма матер и да прерасне в специалност Етнология през 2001 г. (бакалавърска и магистърска степен). За да се даде възможност на завършилите тази специалност по-лесно да си намерят работа като учители по история в средните училища, тази специалност бе съчетана с изучаването на исторически дисциплини, които бяха възложени на хабилитирани колеги по съответните дисциплини в Историческия факултет на ВТУ: проф. Й. Андреев „Всекидневието на българите през Средновековието”, проф. Казимир Попконстантинов „Епиграфските паметници (IX–XIV в.) като извор за антропонимията и топонимията”, доц. Надежда Христова „Средновековният европейски брачен модел”, доц. Красимира Мутафова „Конфесионални версии на българската народна култура”, доц. Николай Проданов „Традиции на идентичност на Балканите”, доц. Петко Петков, „Социално-икономически и културни промени през XIX–XX в.”, доц. Мариана Йовевска „Съвременна европейска и национална идентичност”.

Етноложките дисциплини бяха поети от доц. Николай Колев „История и теория на етнологията” и „Проблеми на културната антропология”, доц. Маргарита Василева от ЕИМ София „Народната култура през XV–XVIII в.”, доц. Люба Макавеева, също от ЕИМ София „Народна психология” и „Етнология на съвременното българско село”, както и проф. Анчо Калоянов „Българска политическа митология” и доц. д-р Мария Иванова „Теренното етнографско изследване”.

При изготвянето на учебните планове за специалност Етнология, приети през 2007 г., се запази съотношението исторически и етноложки дисциплини по същите причини, като бе направено едно прецизиране на курсовете лекции: „Увод в историческото познание” (проф. дин Калчо Калчев), „История на стария свят” (доц. д-р Владимир Попов), „Архивистика” (гл. ас. д-р Анка Игнатова), „Средновековна българска история” (проф. дин Йордан Андреев, доц. д-р Ив. Лазаров), „История на българските земи XV–XVII в.” (проф. дин Ив. Тютюнджиев), „Нова история на България XVIII–XIX в. Възраждане (проф. дин Ив. Стоянов, доц. д-р Петко Петков), „Нова история на България” (1878–1944) (проф. дин Милко Палангурски), „Нова обща история” (доц. д-р К. Пенчиков), „Най-нова история на България” (проф. дин Велико Лечев), „Съвременна обща история” (проф. дин Хр. Глушков).

Етноложките дисциплини в специалността Етнология бяха поети от доц. д-р Н. Колев („Българска етнология”, „История и теория на етнологията”), доц. д-р Мария Иванова („Методи на етноложките проучвания и документация”, „Балканска етнология”, „Традиционни народни институции”), доц. д-р Люба Макавеева („Увод в европейската етнология”, „Увод в извъневропейската етнология”, „Етнология на града”, „Етнология и съвременност”), доц. д-р Маргарита Василева („Увод в славянската етнология”, „Етнически групи и етническа култура”, „Български фолклор”, „Историческа демография”, „Обичайно-празнична система”), гл. ас. д-р А. Игнатова („Етномузеология”). Бяха интегрирани и колеги от Филологическия факултет, между които проф. д-р Анчо Калоянов („Българска политическа митология”, „Мит, религия и фолклор”, „Народопсихология”), доц. д-р Тодор Моллов („Културна антропология”, „Българска фолклорна

култура”, „Мит, епос, история”) и доц. д-р Анелия Петкова (“Диалектология”).

Студентите, изучаващи Етнология, имаха възможността да слушат макар и единични лекции от известни европейски изследователи: проф. Йон Владуциу (Румъния), проф. Ян Подолак (Словакия) и двамата с Хердерова награда за заслуги в областта на етнологията, проф. Жослин Боне от университета в гр. Монпелие (Франция), проф. Рим Янгузин от университета в гр. Уфа (Башкирия), проф. Клаус Рот от Мюнхенския университет (Германия), проф. Габриела Шуберт от университета в гр. Йена (Германия), проф. Роберт Вилдхабер (Швейцария), проф. Едит Йборанднер от университета в гр. Грац (Австрия), проф. Олаф Бокхорн от Виенския университет (Австрия), проф. Вацлав Фролец от университета в гр. Бърно (Чехия), доц. Имре Данко от Дебрецен (Унгария) и други.

След обособяването на специалност Етнология от избраните да водят лекции хабилитирани преподаватели, единствено аз си позволих да си издам лекциите по „История и теория на етнологията” в университетското издателство на Великотърновската Алма матер. Направих това с ясното съзнание, че учебниците не се броят за научна продукция и имат много или малко компилативен характер. Не се срамувам, че съм направил това, даже изпитвам удовлетворение, че съм бил полезен на студентите. Трябва да подчертая, че винаги съм искал студентите да четат за изпита много повече от това, което има в учебниците, искал съм не само да възпроизвеждат наученото по учебника, а и да могат да интерпретират изучавания материал, да сравняват регионалните варианти на българската народна култура и по възможност да споделят свои наблюдения. Все в тази посока практикувах заедно със студентите посещаването на етнографски музеи в България и в чужбина.

За пръв път в българската етнография, след издаваните досега упътвания и въпросници за провеждането на експедиции, Стоян Генчев написа „Теренно етнографско изследване”, едно практическо ръководство за начинаещите етнографи, за това как се организира и провежда едно етнографско изследване, какви методи се използват, как се обработват, архивират и съхраняват събраните емпирични теренни материали, как се превръщат в писмен извор за етнологията.

Тези две издания бяха необходими не само на обучаващите се студенти, те обслужваха и музейните работници в областта на етнографията.

С увеличаването на лекционните курсове в специалност Етнология се появи нужда и от асистенти по етнология. През 2008 г. след провеждането на конкурс беше назначена ас. Илияна Ганчева, една от нашите най-добри възпитанички от специалност Етнология, а през 2010 г., след успешна докторска защита на тема „Семейно-родствени отношения у циганите в България”, беше назначен и Здравко Стоянов Здравков. От 2011 г. лекции ще чете и новоизбраният доцент по етнология Маргарита Карамихова, на която завещавам, заедно с останалите колеги да подготвят достойни специалисти в областта на етнологията.

СТУДЕНТСКИ КРЪЖОК ПО ЕТНОЛОГИЯ

Още в първите години след създаването на ВТУ съществен аспект на научноизследователската дейност е активната работа на студентските кръжоци. Създателите на Великотърновската Алма матер поставят много добра основа в областта на студентското научно творчество и ранното привличане на възпитаниците към изследователска работа. Основна форма на работа в кръжоците са студентските научни съобщения и доклади и лягната научна практика. В резултат на това през 1972 г. АС на ВТУ утвърждава издаването на сборник „Студентски научни изследвания” в университетското издателство. Сборникът съдържа студентски разработки, одобрени от научните ръководители на кръжоците.

На 14 юли 1970 г. след спечелване на конкурс за асистент на ст.н.с. кин Татяна Колева е назначен Николай Колев, който в голямото си желание за работа със студентите поставя началото на кръжок по етнография. Оказва се обаче, че кръжок може да се води само от хабилитиран преподавател и за известно време сбирки не се провеждат. Но по-късно административното ръководство разрешава дейността на кръжока, поради голямото желание на студентите и избора на мястото на Татяна Колева за преподавател ас. Николай Колев.

Този кръжок става мястото, където студентите правят своите първи научни съобщения и доклади, които стават основа на техните дипломни работи. По време на кръжочните занимания, които са доброволни, студентите се научават как се подготвят и организират научни експедиции, как се подготвят научни съобщения и доклади, които най-често прерастваха в дипломни работи, а при някои и в дисертационни трудове.

Най-добрите разработки бяха отпечатани в университетските „Студентски научни изследвания“ през 1972 г. във връзка с 10-годишнината на висшето училище във В. Търново и по инициатива на проф. Станьо Георгиев, тогава заместник-ректор на университета. С етнографски материали в този сборник са представени Живоदार Душков („Женски народни накити според българското народно поетично творчество), Ангел Гоев („Сватбена обредност и сватбени обичаи в Габровско“, „Знак за обич“), Магда Милчева („Погребалният обред в Смолянско по етнографски и археологически данни“) и Анюта Каменова („Занаятите в Чипровци“, „Традиционното боядисване с естествени багрилни вещества в някои селища в Михайловградски окръг“).

Друга форма на израстване на нашите възпитаници бяха пролетните колоквиуми, чието провеждане започва още през 1968 г. На тези колоквиуми завършилите вече студенти идваха на среща със своите преподаватели, за да засвидетелстват трайния си интерес към науката и да представят своите нови научни разработки. Това бе една форма за поддържане на постоянен контакт с най-добрите възпитаници на университета, за оказване на подкрепа и насърчаване на способностите им да се занимават с изследователска работа. През 1982 г. по време на Осмия пролетен колоквиум вече е оформена и отделна секция по етнография.

През 1985 г. беше проведен XI пролетен колоквиум, посветен на 800-годишнината от възстановяване на българската държава. На този форум взеха участие 58 възпитаници на Историческия факултет, като 14 от тях бяха от секция „Етнография“. Искане ми се да спомена имената им, за да се види, че те продължават своите дирения в нашата област: Йордан Касабов („За богомилите и някои близки черти с алианите (къзълбашите), живеещи в Североизточна България“),

защитил по-късно дисертация за културата на къзълбашите); Иван Бабев („Риболовът в Ениджевардарския край”, защитил и отпечатал книга за историята, бита и културата на преселници от Ениджевардарския край в с. Влас); Мирослав Тошев („Принос към проучването на традиционното българско жилище в Сунгурларската долина”, днес директор на Историческия музей в гр. Омуртаг); Даниела Цанева („Функционално развитие на престилките и коланите в Павликенско”, днес музеен работник в гр. Разград); Диана Тодорова („Традиционни пролетни празници и обичаи в Провадийско”, днес етнограф в гр. Варна); д-р Янка Ройдева („За някои особености в развитието на семейната празнично-обредна система на българския народ в съвременността”, днес ст.н.с. в ИЕФЕМ при БАН); Магда Милчева („Към традиционните родилни обичаи в Странджа”, днес етнограф в Регионалния исторически музей в гр. Хасково); Румяна Урумова („Народна храна и хранене по време на селскостопанския труд”, днес етнограф в Бургаския регионален исторически музей); Пламен Ечков („Развитие на грънчарския занаят в с. Лешница, Ловешки окръг”, днес етнограф в Ловешкия Регионален исторически музей); Ангел Янков („Великденски празници и обичаи у българите католици от Пловдивския край”, защитил дисертация на тема „Календарните празници и обичаи на католиците в България”, днес директор на Етнографския музей в Пловдив); Мария Иванова „Роднински названия у българите в Северозападна България от края на XIX в. и първата половина на XX в.”, днес доц. д-р в специалност Етнология в ИФ на ВТУ).

ЛЕТНИ ПРАКТИКИ И ЕКСПЕДИЦИИ ПО ЕТНОЛОГИЯ

Заедно (преподаватели и студенти) чрез теренни експедиции проучвахме традиционната народна култура в Ивайловградско, Монтанско и Врачанско. Тук студентите усвояваха теренната изследователска работа, а събраните материали използваша за написването и защитата на дипломни работи.

Студенти от кръжока по етнография имаха възможност за научна практика и извън границите на България. През 1974 г. група студенти, водени от доц. Н. Колев, посетиха Полша (Варшавския и

Краковския университет), където се срещнаха със свои колеги етнографи. По-късно по линия на двустранните междувузовски договори, студенти, водени от доц. д-р М. Иванова, посещават университета в Братислава (Словакия) през 1988 г., университета в гр. Краков (Полша) през 1989 г. и Лвовския университет в Украйна през 2000 г. Една прекрасна възможност за запознаване с културата на другите славянски народи и обучението по етнология.

Доц. д-р Николай Колев заедно с колеги от ЕИМ при БАН взема участие в проучването на традиционната материална култура в Пиринския край, Родопите, Странджа, Сливенско, Ловешко, Троянско и Габровско.

Колектив от проф. Петър Тодоров, доц. Николай Колев и Петър Пангелов посещават села с български преселници в Украйна и Молдова и събират интересни материали, свързани с празнично-обредната система на българската диаспора, които намериха място по-късно в поредицата „Българите в Северното Причерноморие”.

ДИПЛОМНИ РАБОТИ ПО ЕТНОЛОГИЯ

Според учебните планове дипломирането на студентите става чрез полагане на писмен държавен изпит или чрез разработването и защитата на дипломна работа. За да имат право на дипломна работа, студентите трябва да отговорят на определени условия: да имат среден успех от семестриалните оценки мн. добър 4,50 и отлична оценка по избраната за дипломна работа дисциплина.

През 45-годишната преподавателска работа на доц. Николай Колев, под негово научно ръководство са защитени над 500 дипломни работи по етнология от студенти и над 30 дипломни проекти на специализанти по етнология. Голяма част от тях са посветени на регионалното и локалното (поселищното) изследване на българската народна култура (материална, духовна и соционормативна). Друга част от дипломните работи са посветени на живота и дейността на известни български етнографи (Г. С. Раковски, Ц. Гинчев, Д. Маринов, Ст. Бобчев, Ст. Шишков, Хр. Вакарелски, В. Маринов, М. Велева) и други.

Изследвани са различни етнографски и етнически групи в България. По-късно някои от дипломантите, които ползваха балкански или други европейски езици, разработиха дипломни работи, в които сравняваха проявите на българската народна култура с културата на съседни народи или културата на други славянски народи.

Дипломните работи по етнография/етнология са богат извор на краеведска информация и в регионален план представляват своеобразна етнографска карта на България, като почти няма етнографска област, която да не е изследвана в един или друг аспект – календарни празници, накити, носии, семейни обичаи, гурбетчийство, народна метеорология, архитектура, занаяти, комплексни етнографски проучвания на селища и пр.

Имахме двама дипломанти от чужбина, които писаха за своите народи: Мухтар Мохамед Али „Традиционна сватбена система на племената алшайгия и алденка в демократична република Судан” (едното племе е носител на местната религия, а другото е с наложена католическа християнска религия), и Герардо Боливар Анди-Калапуга „Семейни обичаи и обреди на еквадорските индианци”.

Днес голяма част от тези дипломанти са утвърдени научни и музейни работници, а някои от тях са поели пътя на своя учител. Извинявам се, че не мога да изброя всички от тях, но все пак искам да спомена някои от тях: Янка Ройдева от ИЕФЕМ – София, Величка Крумова от Задругата на майсторите в София, Магда Люнчева от Хасковския исторически музей, Диана Тодорова от Варненския етнографски музей, Анята Каменова – директор на Чипровския музей, Ангел Гоев – АЕК „Етъра” Габрово, Ангел Янков от Пловдивския етнографски музей, Анка Игнатова – ВТУ; Мирослав Тошев – Исторически музей, гр. Омуртаг, Даниела Тодорова Цанова – Исторически музей, гр. Разград, Стоян Налбантов – защитил дисертация по етнология; Йордан Николов Касабов – защитил също дисертационен труд; Теменуга Георгиева – Исторически музей, гр. В. Търново; Здравко Стоянов Здравков – гл.ас. по етнология във ВТУ; Диана Дамянова – Исторически музей, гр. Монтана; Зоя Апостолова – Исторически музей, гр. Лом; Блага Стойкова – преподавател в Старозагорския университет по културен туризъм; Наталия Стрезева –

защитила дисертация по етнология; Иван Топузанов – защитил дисертация по етнология; Надка Василева – етнограф във Великотърновския регионален исторически музей; Иван Миглев – днес докторант към Кишиневската академия на науките; Даниела Цанкова – Национален военноисторически музей в гр. София. Извинявам се, че изброих много дипломанти, но с това исках да ви покажа, колко хора са спечелени за нашата наука етнография/етнология, които днес са изявени учени, музейни работници, преподаватели във висши и средни учебни заведения в България. Представете си мислено картата на България и ще се убедите в приноса на Великотърновската Алма матер в областта на етнологията: Чипровци, Монтана, Плевен, Ловеч, Никопол, В.Търново, Горна Оряховица, Габрово, Попово, Котел, Шумен, Силистра, Добрич, Варна, Бургас, Хасково, Кърджали, Смолян, Пазарджик, Сливен, Стара Загора, Карлово, Благоевград, София.

ДОКТОРАНТИ ПО ЕТНОЛОГИЯ

Мога с гордост да отчета, че в специалност Етнология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” са защитени най-много докторантури както редовни, така и на самостоятелна подготовка.

Редовни докторанти:

1. Д-р Наталия Степановна Стрезева – “Значение на календарната обредност за устойчивостта и динамиката на културната идентичност на българите в Бесарабия”, 2001, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

2. Д-р Виталина Михеева, разработила дисертационен труд под ръководството на доц. Николай Колев, защитен в Украйна.

3. Д-р Здравко Стоянов Здравков – “Семейно-родствени отношения у циганите в България”, 2009, с научен ръководител доц. д-р Мария Иванова.

4. Д-р Татяна Ивановна Кара – „Магически практики при бесарабските българи”, 2011, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

5. Георги Пенчев Георгиев – „Етнокултурна характеристика на храната и храненето у българите” – редовен докторант, с научен ръководител доц. Николай Колев.

6. Людмила Георгиева Чолакова – „Съвременна градска сватба във Великотърновско” – редовен докторант с научен ръководител доц. д-р Маргарита Василева.

7. Павлин Стоянов Чаушев – „Метални накити и украшения от Северна България” – редовен докторант, с научен ръководител доц. д-р Мария Иванова.

Докторанти на самоподготовка:

1. Д-р Васил Марков Марков – „Културно наследство и приемственост /наследство от древноезическите свети места в българската народна култура, 1993, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

2. Д-р Стоян Николов Налбантов – „Култовете към светците по южното Черноморие”, 1994, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

3. Д-р Мария Иванова Иванова – „Традиционна родова структура у българите”, 1998, с научен консултант проф. дин Цветана Георгиева.

4. Д-р Ангел Янков Янков – „Календарни празници и обичаи у българите католици (края на ХІХ –средата на ХХ в)”, 1999, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

5. Д-р Блага Иванова Стойкова – „Маскирания в Централна Северна България, 2002, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

6. Д-р Иван Тодоров Топузанов – „Усвояване на пространството в Средна Стара планина, 2007, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

7. Д-р Йордан Николов Касабов – „Етнокултурна характеристика на къзълбащите”, 2008, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

8. Д-р Даниела Цанкова-Ганчева – „Развитие на българската военна униформа и знамена”, 2008, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

9. Теменуга Георгиева Върбанова – „Българската етнография между двете световни войни” – пред публична защита, 2012, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

10. Миглена Петкова – „Българска оброчна пластика” – пред вътрешна защита, 2012, с научен ръководител доц. д-р Николай Колев.

НАУЧНИ ФОРУМИ И ПРОЕКТИ ПО ЕТНОЛОГИЯ

През 2000 г. бе проведена международна конференция във Великотърновския университет, посветена на 60-годишния юбилей на доц. д-р Николай Колев, в която взеха участие освен преподаватели и колеги на юбиляра и колеги от Виенския университет, от СУ „Кл. Охридски”, от ЕИМ, гр. София, и много бивши студенти и дипломанти, които работят в регионални исторически и специализирани етнографски музеи в България. От изнесените доклади на конференцията доц. д-р Мария Иванова издаде сборник, озаглавен „Етнологията на границата на два века”.

През 2002 г. бе проведен съвместен научен проект с колеги от университета в гр. Монпелие на тема „Живите и мъртвите в културата на европейските народи”. Заедно с група студенти и докторанти, с посредничеството на Кина Котларска, наша възпитаничка и дипломантка, извършихме теренни проучвания по темата във Франция и България.

През 2004 г. Великотърновският университет е домакин на XVIII Ателие на мрежата за научно и техническо сътрудничество в областта на европейската етнология и историография F. E. R.–EURETINO към Съвета на Европа. В заседанията на ателието участват етнологи, антрополози, историци, фолклористи и социолози от различни университети и институти в България, Франция, Испания, Италия, Румъния, Унгария, Кипър и Гърция. Основна тема на дискусия са проблемите на смъртта в миналото и настоящето на балканските и европейските народи. Материалите от ателието са включени в сборника „Рискът от смъртта на Балканите и в Европа” (2005), излязъл под редакцията на доц. д-р Мария Иванова, ръководител на университетски научноизследователски проект „Етнокултурни пространства и взаимодействия на Балканите” и френския етнолог д-р Себастиан Фурние.

През 2005 г. бе проведена отново юбилейна международна конференция, посветена на 65-годишнината на титуляра на специалност „Етнология” – доц. д-р Николай Колев. На нея освен български

учени, студенти и докторанти на юбиляра, участваха и представители на Башкирския държавен университет и на Молдовската академия на науките. Издаденият сборник с научните материали от форума е озаглавен „Етнологията вчера, днес и утре”, отново под редакцията на доц. д-р Мария Иванова.

Доц. д-р Мария Иванова е организатор и ръководител на още два проекта на МОН по Наредба № 9: „Мултиетнично съжителство на православни, католици и мюсюлмани в Северна България” (2008–2009 г.) и „Традиция и съвременност в развитието на българската народна култура” (2010–2011 г.). Първият проект завърши с публикуване на материалите от изследванията на студенти, докторанти и преподаватели в сборника “Конфесионално и мултиетнично съжителство на православни, католици и мюсюлмани в Северна България” (2010).

През 2010 г. бе проведена поредната национална юбилейна конференция, свързана със 70-годишнината на доц. д-р Николай Колев, но този път в музея, създаден и с участието на юбиляра, в гр. Полски Тръмбеш. В нея взеха участие отново възпитаници на юбиляра и научни работници от Националния антропологичен институт в София научни работници от ИЕФЕМ в гр. София, както и членове на Съюза на краеведите в България. Издаден бе сборник с материалите от конференцията. Този път той бе съставен от доц. д-р Христо Харитонов, директор на историческия музей в гр. Полски Тръмбеш и озаглавен „От регионалното към националното”.

За да е на ниво обучението по етнология, трябва да е налице и съответната научна база (литература, онагледяващи средства, аудио- и видеоматериали). В началото такива липсваха. След издаването на първите учебни помагала се пристъпи постепенно, ежегодно, към натрупването на специализирана научна етнографска литература, абонирането на библиотеката за етнографски и фолклорни списания. Наследниците на Христо Вакарелски направиха голям жест, като подариха на нашия университет голяма част от библиотеката му, която днес се използва активно от нашите студенти.

През 2010 г. аз дарих на библиотеката на ВГУ „Св. св. Кирил и Методий” над 350 тома специализирана етнологска и филологич-

ческа литература, за да бъде рационално използвана от обучаващите се студенти. Предстои да направя още едно голямо дарение от етноложка литература.

В архива на катедрата съм предал много фонозаписи на народни песни и видеоматериали, които са приложение към дипломни работи, както и етнографски предмети от бита на българите (облекло, макет на възрожденско жилище от Родопите, макети на земеделски оръдия на труда и др.), които ще оформят музеев етнографски кът към музея на Великотърновската Алма матер.

По време на етнографските експедиции, както и чрез нарочни командировки на членовете от аудиовизуалния център Петър Пангелов и фотографа Божан Мирчев, бяха заснети много онагледяващи материали (диапозитиви и видеофилми), които се използват активно в обучението на студентите. По този начин чрез теренната изследователска работа се постига двоен ефект – архивизира се традиционната народна култура, която постепенно отпада от ежедневието на българите и се доближава до студентите, които нямат възможност да я видят на живо. Така беше заснето коледуване в с. Еркеч (дн. Козичене, Бургаско), във време, когато в останалите райони на България то беше отпаднало от празнично-обредната система, многобройни видеофилми от различни райони на България, мъжка (ергенска) сватба от Първомайци и Килифарево, новогодишни обичаи от Калипетрово, Силистренско, тракийска сватба, танците на българите, калушарски игри от с. Хърлец, Врачанско, нестинари от Странджанско и др.

Към научния архив на специалността ще спомена още веднъж стотиците дипломни работи, в които студентите са архивизирали традиционни народни обичаи, народното изкуство на българите, народни песни и техните изпълнители, произведения на народните занаяти, народната архитектура, храната и храненето и т.н.

Събрани бяха много предмети от бита на българина, които поставиха началото на етнографска експозиция към музея на Великотърновския университет.

Възниква един логичен въпрос – има ли нужда от специалност Етнология и могат ли да се реализират в живота завършилите тази специалност?

Отговорът е определено да. Курсът на обучение е съобразен с определени обществени нужди и очаквания от подобни специалисти.

Завършилите специалността притежават задълбочени и систематизирани знания за историята и теоретико-методологическите проблеми на етнологията, за нейното възникване и утвърждаване като самостоятелна наука, за различните школи и направления, за предметната област и методология и съвременните етнологични изследвания.

Те са усвоили специфичната научна и популярна терминология, присъща на етнологията и сродните ѝ науки – история, археология, културна антропология, социология и др. хуманитарни науки; запознати са подробно със съдържанието на българската етнология, с етапите и тенденциите в нейното развитие, с ролята и мястото ѝ в световната етнология; притежават задълбочени знания за историографското състояние и съвременните тенденции в развитието на балканската, славянската, европейската и извъневропейската етнология; разполагат с комплексни знания за историческата и културната периодизация в развитието на отделните етнически общности; познават в детайли различните класификации на етническите общности в зависимост от тяхната степен на развитие, език, религия, пространствено разпространение и състояние на етническите процеси, които протичат в тях; имат ясна и систематизирана представа за съвременната етническа ситуация в България, на Балканите и в Европа; притежават необходимата професионална подготовка за самостоятелна изследователска работа в областта на етнологията; умеят да извършват теренна изследователска дейност, необходима при създаването и обогатяването на изворовата база на етнологията.

Прилагането на системата за трансфер на академични кредити на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”, изработена в съответствие с изискванията на Европейската система за трансфер на кредити (ECTS) осигурява академична мобилност и международна сравнимост на получаваните знания и придобитите способности.

Студентите, придобили образователно-квалификационната степен „бакалавър” по специалността Етнология, могат да се реализират като учители по история в основните и средните училища,

като учители по етнология (етнография) в средните училища с хуманитарен профил, като специалисти в историческите музеи, които имат етнографски отдели, в държавните и ведомствени архиви, научните и културни институти, в администрацията и др.

Бакалавърската образователно-квалификационна степен по етнология дава възможност на студентите да продължат своето обучение в следващите образователно-квалификационни степени „магистър” и „доктор” в същата или друга сродна специалност както във Великогърновската Алма матер, така и в други висши учебни заведения в България и чужбина.

Една индийска поговорка гласи: „Добре е да имаш синове и дъщери, но по-добре е да имаш ученици”. Аз се гордея с всички онези мои възпитаници, в които запалих искрата „етнография/етнология” и днес те са достойни продължители (преподаватели, учени, музейни работници) на делото на моя съзнателен живот като човек. Моята мисия в живота е изпълнена. Нека колегите ми я продължат!